

ELŐSZÓ

A középkori Magyar Királyság történeti kronológiája, 997–1526 azzal a nem titkolt céllal készült, hogy felváltsa az 1981–1982-ben megjelent *Magyarország történeti kronológiája a kezdetektől 1970-ig*¹ című sorozat középkorral foglalkozó első kötetét. A megjelenés óta eltelt négy évtized alatt számos jelentős forrásfeltárással került sor, bővültek ismereteink a forrásaink által közvetített információk megbízhatóságára (vagy annak hiányára) vonatkozóan, s a középkor történetének kutatása is olyan új eredményeket ért el, melyek egy kronológia összeállítása során is hasznosíthatók. Ennek köszönhetően jó néhány esetben a köztudatban – és nemegyszer a szakirodalomban – rögzült dátumok pontosítására is lehetőség nyílik.

Összefoglaló, a középkor egészét, illetve a Kárpát-medence teljes területét lefedő kronológia 2010-ben jelent meg *A magyar történelem kronológiája* e-book részeként,² amely azonban ma már nem elérhető.³ A Történelmi Tár honlapján Glatz Ferenc egy olyan kronológiát kívánt létrehozni, mely az „eseménytények” mellett a „folyamattény”-ekre is fókuszál, és amely az online szerkesztés adta lehetőségeket kihasználva a kutatók, az olvasók észrevételei alapján szükség esetén korrigálható, bővíthető is.⁴ Az online verzió túl nyomtatott formában is meg kívánták jelentetni a munkát, végül azonban csak egy, a kezdetektől 836-ig tartó időszak jelent meg mutatófüzetként,⁵ illetőleg a Mátyás-kor kronológiája a *História* folyóirat lapjain.⁶

A Benda Kálmán szerkesztette kronológia megjelenését követően több olyan tanulmány, kötet publikálására került sor, amelyek nem fedik le a teljes középkort, illetőleg csak bizonyos területekre, régiókra, városokra avagy intézményekre vonatkoznak. Erdély területéhez kapcsolódóan a 895 és 1526 közötti időszakot ille-

---

1 Magyarország történeti kronológiája a kezdetektől 1970-ig. I–IV. Főszerk. Benda Kálmán. Budapest 1981–1982.

2 A magyar történelem kronológiája. Összeállította, szerkesztette Glatz Ferenc. Budapest 2010., https://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=7394:1&catid=34:e-konyv&Itemid=101 (letöltés: 2022. december 10.).

3 Igaz, hogy a Benda-féle kronológia után megjelent a Gunst Péter és Benczédi László által szerkesztett kronológia (Magyar történelmi kronológia az őstörténettől 1966-ig), de azt eredetileg 1968-ban publikálták, 1979-ben 1970-ig ki is bővítették az adatsort, és ez utóbbi új kiadásban 1981-ben, 1984-ben és 1987-ben is újra megjelent.

4 Glatz Ferenc: Digitális történelmi kronológia. *História* 32. (2010:8) 24–31. (az online kronológia előszavának nyomtatott verziója).

5 Fodor István: A magyarok őstörténelme a kezdetektől 836-ig. Budapest 2010.

6 Teke Zsuzsa: Mátyás és kora. *Kronológia* 1458–1490. *História* 30. (2008:10) 3–6., 8–9., 11–16., 18–20., 23–24.

tően Kulcsár Árpád jelentetett meg kronológiát az *Erdélyi Magyarság számaiban*,⁷ valamint az *Istoria României în date* adatsorai is elsősorban e területet fedik le.⁸ A mai Szlovákiához tartozó terület kronológiájának összeállítása a *Slovak History. Chronology & Lexicon*-ban,⁹ majd pedig a *Chronológia dejín Slovenska a Slovákov* I. kötetében kapott helyet.¹⁰ Meg kell azonban jegyezni, hogy a román és a szlovák kötetek számos olyan dátumot is tartalmaznak, amelyek a középkori Magyar Királyság egészéhez kötődnek. Ami a hazai regionális vagy tematikus kronológiákat illeti, az Esztergom város történetéhez kapcsolódó dátumokat Pifkó Péter és Zachar Anna gyűjtötte össze.¹¹ A *magyar levéltártörténet kronológiája, 1000–2000* című kötet a középkorra vonatkozóan elsősorban a levéltárakban őrzött legkorábbi iratfajtákhoz, pecsétekhez és címerekhez kapcsolódó adatokat rögzített.¹² A *magyar bányászat kronológiája, 1000–2000* című munkában Izsó István a középkori bányászathoz kötődő dátumokra fókuszált.¹³ A megjelent munkák sora azonban még bővíthető lenne, de nem célom, hogy teljes bibliográfiát nyújtsak az 1982 óta megjelent rész-kronológiákról.

A korábban megjelent kronológiák közös jellemzője, hogy nem tudjuk meg belőlük, honnan származik a szerző adata. Skorka Renáta *A Habsburgok és a magyar Anjouk kapcsolatainak kronológiája* című tanulmányában,¹⁴ majd pedig Bácsatyai Dániel *Az Árpád-kor történeti kronológiája* című kötetében¹⁵ már található jegyzetek, melyekben nem kizárólagosan az adat forrását adták meg, de sok esetben szakirodalmi hivatkozások is helyet kaptak. A dátumok mögött ugyanis a forráson túl történészi következtetés áll(hat), hiszen a fennmaradt adatok lehetnek elmentmondásosak, a források teljes mértékben datálatlanok, avagy közelebbi időpontot (hónapot, napot) nem tartalmazók, olykor pedig több forrás együttes elemzése vezet el egy-egy történeti esemény időpontjának meghatározásához.

A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete Középkori Osztályának munkatársai az intézetben készült korábbi kronológiákat fel-

-
- 7 Kulcsár Árpád: Erdély történeti kronológiája. I–XVI. Erdélyi Magyarság 1. (1990:3) 62–63., 1. (1990:4) 59–61., 2. (1991:5) 61–63., 2. (1991:6) 54–56., 2. (1991:7) 56–57., 2. (1991:8) 58–60., 3. (1992:9) 56–59., 3. (1992:10) 58–59., 3. (1992:11) 55–57., 3. (1992:12) 59–60., 4. (1993:13) 58., 4. (1993:14) 60–61., 4. (1993:15) 58–59., 4. (1993:16) 59–60., 5. (1994:17) 59–60., 5. (1994:18) 60–62., 5. (1994:19) 61–62., 5. (1994:20) 59–60.
- 8 Istoria României în date, elaborată de Dinu C. Giurescu, Horia C. Matei, Nicolae C. Nicolescu, Marcel D. Popa, Gheorghe Rădulescu, Alexandru Stănculescu. Coordonare Dinu C. Giurescu. București 2010.³ Az Istorie Veche online magazin 1400-ig dolgozta fel az adatokat: <https://istorieveche.ro/2013/12/03/istoria-romanilor-in-date/> (letöltés: 2023. június 10.).
- 9 Dušan Švarna – Július Bártil – Viliam Čičaj – Mária Kohútová – Róbert Letz – Vladimír Segeš: Slovak History. Chronology & Lexicon. Bratislava 2002.
- 10 Vojtech Dangl, Valerián Bystrický a kolektív: Chronológia dejín Slovenska a Slovákov. I–II. Bratislava 2014.
- 11 Pifkó Péter – Zachar Anna: Esztergom helytörténeti kronológiája. A kezdetektől 1950-ig. Esztergom 2000.
- 12 A magyar levéltártörténet kronológiája, 1000–2000. Szerk. Dóka Klára, Müller Veronika, Réfi Oszkó Magdolna. Budapest 2000.
- 13 Izsó István: A magyar bányászat kronológiája, 1000–2000. Zalaegerszeg–Rudabánya 2014.
- 14 Skorka Renáta: A Habsburgok és a magyar Anjouk kapcsolatainak kronológiája IV. (Luxemburgi) Károly uralkodása alatt. Világtörténet 36. (2014) 631–659.
- 15 Bácsatyai Dániel: Az Árpád-kor történeti kronológiája (997–1301). Budapest 2022.

használva olyan adattárat készítettek, amelyben az egyes időpontokhoz elsősorban forrás-, másodsorban szakirodalmi jegyzetek tartoznak (ez utóbbiak az eltérő álláspontok rögzítésére is lehetőséget kínáltak). A szakirodalmi jegyzetek azonban nem törekszenek teljességre (nem azt rögzítik, hogy ki írt már az adatról korábban), de kiindulópontot jelenthetnek a további vizsgálódások számára. Az egyetemes történet eseményeihez – néhány elszórt kivételtől eltekintve – nem készültek jegyzetek, közülük csak azok szerepelnek az összeállításban, melyek a Magyar Királyság történetéhez kapcsolódó kronológiai adatok megértéséhez elengedhetetlennek tűntek. A forrásfeltárásnak köszönhetően a korábban megjelent kronológiák adatsorához képest jelentős bővítésre nyílt lehetőség, több esetben pedig a korábban megjelent hibás dátumok javítására került sor. Nem állíthatjuk azonban azt, hogy az egyes korszakok feldolgozása azonos mélységig hatolón történt volna, így a kötet ebből a szempontból a kutatás jelen állapotának egyfajta tükréként is szolgálhat. Az adatsorokat a későbbi generációk bizonyosan ki tudják majd egészíteni, egyes esetekben pedig javítani.

A kötet a Benda-féle kronológiához hasonlóan eseményeket tartalmaz, folyamattényeket csak elvétve (leginkább például a kancellária történetéhez kapcsolódóan). A kötet összeállítása során teljességre törekedtünk a Magyar Királyság uralkodóinak személyes életét érintő (születés, házasság, gyermekek, halál stb.), a dinasztiai kapcsolattörténetéhez (királytalálkozó, örökösödési szerződés stb.), a politikátörténethez (országgyűlés, törvényhozás, városprivilegiumok), a külkapcsolatokhoz (követjárás) és a katonai eseményekhez (például egy-egy hadjárat főbb eseményei, fegyverszünet, békekötés) kötődő adatok közlésében. Az egyház- és a gazdaságtörténet témájában csupán bizonyos események kerültek be a kötetbe (nem törekedtünk teljességre), míg a pontosan meghatározható időpontokhoz csak esetlegesen (vagy úgyszemint) köthető demográfiai, társadalmi és művelődéstörténeti eseményeket mellőztük. Mivel az utóbbi évek archontológiai kutatásainak köszönhetően az egész középkorra vonatkozóan rendelkezünk kézikönyvvel,¹⁶ az országos méltóságok kinevezését vagy halálát csak különösen indokolt esetben vettük fel.

Az adatokat időrendben közöljük, azoknak bármely más szempontot követő csoportosítására nem került sor. Ha egy eseményhez pontos dátumot nem lehet társítani, akkor *az év folyamán*, *az év eleje*, *az év vége* meghatározás alatt vagy egy-egy évszakhoz, hónaphoz kötődően helyeztük azt el, avagy *a körül*, *az előtt/után*, illetve a két dátum *között* meghatározással éltünk, ritkán pedig a dátum utáni ? jelzi a bizonytalanságot. Ha a forrásokban található eltérő dátumok között nem lehetett eldönteni, hogy melyik lehet a helyes, akkor azt / jel jelzi. Az időben egymástól elváló, de összetartozó eseményekre a szöveget követően zárójelben → és dátum utal (visszautalások azonban csak ritkán kerültek be). A személynevek esetében a mai történetírásban bevettnek számító alak használtára törekedtünk, olyan

16 Zsoldos Attila: Magyarország világi archontológiája 1000–1301. Budapest 2011., Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. Budapest 1996., C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók. Budapest 2016., C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás – W. Kovács András: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. Megyék. Budapest 2017.

ELŐSZÓ

esetekben pedig, amikor a kutatás már kimutatta, hogy egy személy korhű neve nem felel meg a köztudatban szereplő névalaknak, a kutatás által kimutatott névalakot használtuk, a mutatóban azonban a köztudatban élő nevet is elhelyeztük egy utalóval (például Tuz Osvát helyett Szentlászlói Osvát, Vitéz János helyett Zrednai János szerepel). A külföldi földrajzi neveknél, ha van, a magyar vagy a német alakot használtuk (például Wrocław helyett Boroszló, Brno helyett Brünn). A kötet végén található személy- és földrajzinév-mutató segítségével (azok azonosításán túl) pedig a dátumok közötti további összefüggéseket lehet feltárni.

Budapest, 2023. október 31.

Weisz Boglárka